

BAITURSYNULY
UNIVERSITY

«АХМЕТ БАЙТҰРСЫНҰЛЫ
АТЫНДАҒЫ ҚОСТАНАЙ Өңірлік
УНИВЕРСИТЕТІ» КЕАҚ

ҚМПИ ЖАРШЫСЫ

КӨПСАЛАЛЫ
ҒЫЛЫМИ ЖУРНАЛЫ
МНОГОПРОФИЛЬНЫЙ
НАУЧНЫЙ ЖУРНАЛ

№ 1
2024

ISSN 2310-3353

PUBLISHINGS
K S P I

Қ М П И
ЖАРШЫСЫ

ВЕСТНИК
К Г П И

2024 ж., қаңтар, №1 (73)
Журнал 2005 ж. қаңтардан бастап шығады
Жылына төрт рет шығады

Құрылтайшы: *Ахмет Байтұрсынұлы атындағы Қостанай өңірлік университеті*

Бас редактор: *Қуанышбаев С. Б.*, география ғылымдарының докторы, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

Бас редактордың орынбасары: *Жарлығасов Ж.Б.*, ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, Ахмет Байтұрсынұлы атындағы ҚӨУ, Қазақстан.

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ

Әлімбаев А.Е., философия докторы (PhD), А.К. Құсайынов атындағы Еуразия гуманитарлық институты, Қазақстан.

Емин Атасой, PhD докторы, Улудаг университеті, Бурса қ., Түркия.

Зоя Микниене, докторы, (PhD) Литва денсаулық туралы ғылым университеті, Каунас қ., Литва Республикасы.

Качев Д.А., философия ғылымдарының кандидаты, тарих магистрі, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Ксембаева С.К., педагогика ғылымдарының кандидаты, «Торайғыров университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Лина Анастасова, әлеуметтану ғылымдарының докторы, Бургас еркін университеті, Бургас қ., Болгария.

Медетов Н.А., физика-математика ғылымдарының докторы, «Ш. Уалиханов атындағы Көкшетау университеті» КЕАҚ, Қазақстан.

Мишулина О.В., экономика ғылымдарының докторы, «Челябі мемлекеттік университеті» ЖББ ФМБББМ Қостанай филиалы, Қазақстан.

Соловьев С.А., биология ғылымдарының докторы, Новосібір мемлекеттік экономика және басқару университеті, Ресей.

Скорородов Д.М., техника ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Сычева И.Н., ауыл шаруашылығы ғылымдарының кандидаты, «Ресей мемлекеттік аграрлық университеті – К.А. Тимирязев атындағы Мәскеу ауыл шаруашылық академиясы» ЖББ ФМБББМ, Ресей.

Ташев А.Н., экология бойынша биология ғылымдарының кандидаты, орман шаруашылығы университеті, София қ., Болгария.

Уразбоев Г.У., физика-математика ғылымдарының докторы, Ургенч мемлекеттік университеті, Өзбекстан.

Тіркеу туралы куәлік №5452-Ж
Қазақстан Республикасының ақпарат министрлігімен 17.09.2004 берілген.
Мерзімді баспа басылымын қайта есепке алу 07.11.2023 ж.
Жазылу бойынша индексі 74081

Редакцияның мекен-жайы:
110000, Қостанай қ., Байтұрсынұлы к., 47
(Редакциялық-баспа бөлімі)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

© Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті

№1 (73), январь 2024 г.
Издается с января 2005 года
Выходит 4 раза в год

Учредитель: *Костанайский региональный университет имени Ахмет Байтұрсынұлы*

Главный редактор: *Куанышбаев С.Б.*, доктор географических наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

Заместитель главного редактора: *Жарлыгасов Ж.Б.*, кандидат сельскохозяйственных наук, КРУ имени Ахмет Байтұрсынұлы, Казахстан.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ

Алимбаев А.Е., доктор философии (PhD), Евразийский гуманитарный институт имени А.К.Кусаинова, Казахстан.

Емин Атасой, доктор PhD, Университет Улудаг, г. Бурса, Турция.

Зоя Микниене, доктор (PhD), Литовский университет наук здоровья, г. Каунас, Республика Литва.

Качеев Д.А., кандидат философских наук, магистр истории, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Ксембаева С.К., кандидат педагогических наук, НАО «Торайгыров университет», Казахстан.

Лина Анастасова, доктор социологии, Бургасский свободный университет, г. Бургас, Болгария.

Медетов Н.А., доктор физико-математических наук, НАО «Кокшетауский университет им. Ш.Уалиханова», Казахстан.

Мишулина О.В., доктор экономических наук, Костанайский филиал ФГБОУ ВО «ЧелГУ», Казахстан.

Соловьев С.А., доктор биологических наук, Новосибирский государственный университет экономики и управления, Россия.

Скороходов Д.М., кандидат технических наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Сычева И.Н., кандидат сельскохозяйственных наук, ФГБОУ ВО РГАУ-МСХА имени К.А. Тимирязева, Россия.

Ташев А.Н., кандидат биологических наук по экологии, Лесотехнический университет, г. София, Болгария.

Уразбоев Г.У., доктор физико-математических наук, Ургенчский государственный университет, Узбекистан.

Свидетельство о регистрации № 5452-Ж
выдано Министерством информации Республики Казахстан 17.09.2004 г.
Переучёт периодического печатного издания 07.11.2023 г.
Подписной индекс 74081

Адрес редакции:

110000, г. Костанай, ул. Байтұрсынұлы, 47
(Редакционно-издательский отдел)
Тел.: 8(7142) 51-11-76

ӘОЖ 811.512.122

Бекбосынова, А.Х.,
филология ғылымдарының кандидаты,
қауымдастырылған профессор м.а.,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті,
Алдабергенова, Ж.Ж.,
«БВ01701 – Қазақ тілі мен әдебиеті»
оқу бағдарламасының 4 курс студенті,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті,
Қостанай, Қазақстан

Ә.НҮРШАЙЫҚОВТЫҢ «МАХАББАТ, ҚЫЗЫҚ МОЛ ЖЫЛДАР» РОМАНЫНДАҒЫ «МАХАББАТ» КОНЦЕПТІСІ

Түйін

Мақала «Махаббат» концептісінің адам руханиятының маңызды көрінісі ретінде қарастыруға арналған. «Махаббат» концептісі этникалық қоғамның эмоционалды мінез-құлқын көрсете отырып, қазақ санасындағы көптеген бейнелерге белсенді түрде жүгінеді және лексикада, фразеологиялық бірліктерде, паремияларда, поэтикалық мәтіндерде вербализация алады. Таңдалған материалдың ерекшелігі сипаттамалық, салыстырмалы және сандық әдісті, сондай-ақ ассоциативті эксперимент әдісін, когнитивті әдісті қолдануды қажет етті.

Кілт сөздер: махаббат, концепт, роман, талдау.

1 Кіріспе

Қазіргі тіл білімінде жеке концептілерді сипаттауға көп көңіл бөлінеді. «Концепт» термині ХХ ғасырдың соңғы онжылдықтарында және ХХІ ғасырдың басында лингвистикалық әдебиетте кеңінен қолданылады және қазіргі лингвистиканың негізгі ұғымдарының бірі болып саналады.

Концепт ұғымының теориялық негіздерін қалаған ғалымдар Д.С. Лихачев, Н.Д. Арутюнов, Е.С. Кубрякова, А.Н. Мороховский, Н.К. Репцев, В.В. Колесов, А.П. Бабушкин, В.А. Маслов, А.Л. Туревич, А. Вежбицкая, Ю.С. Степанов және т. б.

Ю.С. Степанов: «Концепт – адамның ментальдік дүниесіндегі мәдениеттің негізгі ұясы» – деп жазады. Ол концептінің күрделі құрылысына келесі сипаттама береді: «Бір жағынан алып қарағанда оған ұғым құрылысына қатыстының барлығы жатады, басқа жағынан алғанда концепт құрылысына оны мәдени факті ететіндердің барлығы, бастапқы формасы, этимологиясы, қазіргі ассоциациялар, бағалаулар жатады» [1, 16 б.].

Л.П. Ақтанова өзінің «Тіл біліміндегі «Концепт» ұғымы» атты мақаласында былай дейді: «Концепт ұғымдық ақпараттан басқа психологиялық, этимологиялық, прагматикалық, мәдени ақпараттарды да білдіреді. Мәдени концептілердің ұлттық үлгілеріне тән ортақ және ерекше белгілерін айқындау үшін олардың тілдік көрінісін, қандай да болмасын ұғымды білдіретін сөздің этимологиясы, синонимиясы мен антонимиясы, тіркесу, контекстік қолдануы, семантикалық аялары, образды ассоциациясы, модустік бағалануы, фразеология және тілдік шаблондар құрамында берілуі – бұның барлығы әрбір ұғымды білдіретін басты концептілердің өзіндік «тілін», оларды қайта өңдеуге (реконструкция жасауға), адам санасындағы алатын орнын айқындауға мүмкіндік береді. Міне, осындай сараптама, өмірлік мәні бар дүниетанымдық концептілердің шынайы мәнін ашады» [2].

Махаббат – рухани мәдениеттің маңызды компоненті, әлемнің жалпы тілдік бейнесінің негізгі тұжырымдамаларының бірі. Сүйіспеншілік сезімін сипаттайтын көптеген философиялық-этикалық еңбектерге қарамастан, адам өміріндегі бұл құбылыс жайлы нақты сенімді анықтамасы жоқ.

«Махаббат» сөзі С.И. Ожегов сөздігінде үш негізгі мағынаның жиынтығы ретінде ұсынылған:

– бұл мүдделер қауымдастығына, идеалдарға, өз күштерін ортақ іске беруге дайын болуға негізделген сезім;

– жыныстық қатынасқа негізделген сезім, осы сезіммен өзара байланысты екі адамның қарым-қатынасы;

– жақын туыстық, достық, серіктестік қатынастарынан туындайтын сезім [3, 826 б.].

Ежелгі заманнан бері қалыптасқан кез-келген халықтың болмысы, дәстүрлері, материалдық және рухани мұрасы – бұл халықтың өмір жолының айнасы. Өткеннің мұрасы – бүгінгі ұрпақ үшін тарихтың қарапайым куәгері ғана емес, сонымен қатар біздің қазіргі мәдениетіміз қалыптасқан берік тұғыр.

«Махаббат» концептісі туралы ғасырлар бойы ерлер мен әйелдер ойлары әртүрлі болды. Ер адамдар махаббат ұғымын логикалық және шынайы қабылдағанымен, әйелдер оны романтикалық түрде қабылдаған.

Махаббат ұғымы – адамның негізгі эмоционалды жүйесінің бірі. Эмоционалды жүйе – бұл адамның ең күрделі жүйелерінің бірі, өйткені эмоциялардың пайда болуына, дамуына және көрінуіне адамның барлық басқа жүйелері қатысады – қабылдау, физиологиялық реакциялар, интеллект, эмоциялар және т. б. [Апресян, 1995].

Осылайша, махаббат ең күшті және күрделі сезімдердің бірі деп айтуға болады. Сүйіспеншілік әрқашан және барлық халықтарда, біз қадағалай алатын ең әдемі және күшті сезім ретінде айқындалды.

Концепт күрделі психикалық бірлік ретінде түсіндірудің әртүрлі тәсілдеріне ие. Эмоционалды концептінің құрылымдық маңызды құрамдас бөлігі болып табылатын тұжырымдаманың бейнелі компоненттері эпитеттер, метафоралар, фразеологиялық бірліктер, паремиялогиялық өрнектер сияқты тілдік құралдар болып табылады. Махаббат эпитеттері махаббаттың сапалық сипаттамаларын білдіреді, мысалы:

- тазалық: мөлдір махаббат, адал махаббат, кіршікіз, мінсіз;
- сезімнің шынайылығы: шынайы махаббат;
- уақытша шексіздік: ескірмейтін, өмір-бақи, тек қана өлім ажырататын, шексіз, мәңгілік;

- қарқындылығы: тулаған сезім, ыстық, өшпес сезім;

- сенімділік: берік махаббат, сенімді махаббат, баянды;

- эстетикалық аспект: көркем, сынар аққу, ай мен күндей жарасқан;

- маңыздылығы: ұлы сезім, ерекше, мәнді, қайталанбас, махаббат күдіреті;

- эмоционалды аспект: шаттыққа толы, қуанышты сәттер, бақытқа толы [5].

Қазақтардың түсінігінде махаббат – ерекше мәнді, таза, шынайы, шексіз, сенімді, өзінің қайталанбас эстетикасы бар, эмоционалды жағымды болып көрінеді.

2 Материалдар мен әдістер

Бұл мақаланы жазу барысында алдымен жалпы теориялық әдіс қолданылды. Концептінің шығу тегі, түрлері жайлы зерттеген ғалымдар еңбектері қаралды. Қажетті материалдар жинақталып, мақала жазуда бір жүйеге келтірілді.

3-4 Нәтижелер мен талқылау

Енді Ә. Нұршайықовтың «Махаббат, қызық мол жылдар» романындағы «махаббат» концептісінің көрінісіне тоқталайық.

1. Меніңше, махаббат – дүниедегі барлық күштің көзі, барлық қуаттың бұлақ-бастауы. Онсыз еш жерде жеңіс жоқ [6, 15 б.].

Махаббат біздің өмірімізде үлкен рөл атқарады. Ол кедергілер мен қиындықтарды жеңуге ынталандырып, бізді өзін-өзі дамытуға шабыттандырады және болмысқа жоғары мән береді. Онсыз адам өмір сүруге деген ынтасын мен ерік-жігерін жоғалтады. Махаббат адамға барлық салада көрінуге көмектеседі, ондағы жақсы, жағымды, құнды нәрсені анықтайды, көбейтеді, дамытады.

2. «Махаббат бар жерде көз жасы қоса жүреді. Адамның өмірі қысқа болғанымен, махаббаты ұзақ өмір сүреді. Құштарлық – махаббат хабаршысы....» [6, 149 б.].

Осы жолдардан келесі қорытынды жасауға болады: Махаббат – бұл сезім, ал сезім эмоциялармен бірге қатар жүреді. Сонымен, көз жасы – бұл эмоция.

Ал енді, құштарлық туралы айтатын болсақ, онда бұл махаббаттың ажырамас шарты. Бұл екі адамның өзара қарым-қатынасынан басқа ештеңе емес және ол ғашық болу мен махаббаттың өзінен әлдеқайда терең емес нәрсе.

3. «Махаббат – барша байлықтан күшті» [6, 153 б.].

Сүйіспеншілік адамның әл-ауқатына, өмірдің мәніне және қарым-қатынастағы үйлесімділікке қатысты бірқатар негізгі себептерге байланысты барлық байлық үшін маңызды болып саналады. Міне, махаббаттың ең жоғары байлық болып саналуының бірнеше аспектілері:

1. Эмоционалды әл-ауқат:

– Махаббат өмірді эмоционалды мазмұнмен байытады, қуаныш, қанағат пен тыныштық әкеледі. Махаббат әкелетін эмоционалды әл-ауқаттың бағасы жоқ.

2. Өмірдің мәні мен мақсаты:

– Сүйіспеншілік өмірдің мәні мен мақсатын береді, тиесілілік пен маңыздылық сезімін тудырады. Сүю және сүйікті болу қабілеті өмірге ерекше мағына береді.

3. Моральдік құндылықтар:

– Көптеген этикалық және рухани жүйелерде махаббат ең жоғары моральдық құндылық ретінде қарастырылады. Сүю, кешіру және кішіпейіл болу қабілеті рухани байлық болып саналады.

4. Қамқорлық және қолдау:

– Махаббат өмірдегі маңызды активтерге айналатын қамқорлық пен қолдауды қамтиды. Қиын сәттерде адамға жақындарының қолдауы қажет.

5. Әлеуметтік байланыстар:

– Махаббатқа негізделген сапалы қарым-қатынастар күшті әлеуметтік байланыстарды қалыптастырады. Бұл байланыстар өмірдің әртүрлі салаларында тірек бола алады.

6. Денсаулық және әл-ауқат:

– Махаббатқа негізделген қарым-қатынас көбінесе жақсы физикалық және психикалық денсаулықпен байланысты. Жақындардың қолдауы мен қамқорлығы жалпы әл-ауқатқа әсер етеді.

7. Бақыт пен қанағат:

– Махаббат бақыт пен қанағат үшін жағдай жасайды. Жақын қарым-қатынастан қанағаттану сезімі материалдық жетістіктерге қарағанда тереңірек және мағыналы болуы мүмкін.

Осы аспектілердің барлығы тек материалдық стандарттармен өлшенбейтін байлық бейнесін құрайды. Сүйіспеншілік адамға баға жетпес рухани және эмоционалды қазына әкеледі, бұл оның өмірін бай және мағыналы етеді.

4. «Меніңше, әйел махаббаты – ең күшті махаббат. Еркектер әлімен күшті болса, әйелдер махаббатымен мықты. Әйел махаббаты – әлемнің тұтқасы» [6, 158 б.].

Әйел махаббатының күші сүйікті адам үшін әйелдің кез-келген сынақты жеңе алатындығында көрінеді. Көптеген адамдар әйелдің қаншалықты жақсы көретініне таң қалады.

Иә, әйелдер көбінесе сүйіспеншілік пен қамқорлық қабілеті арқылы керемет күш көрсетеді. Әйел махаббатының күші әрқашан физикалық күште көрінбейтінін түсіну

маңызды, бірақ ол көбінесе эмоционалды, психологиялық және әлеуметтік салаларда кездеседі. Міне, әйел махаббатының күшін көрсететін бірнеше аспектілер:

1. ****Эмпатия және қолдау:****

– Жоғары эмпатияға ие әйелдер өздерін басқа адамдардың орнына оңай қойып, оларға эмоционалды қолдау көрсете алады. Бұл күшті байланыстарға ықпал етеді және басқаларға қиындықтарды жеңуге көмектеседі.

2. ****Риясыз қамқорлық:****

– Көптеген әйелдер жақындарына және айналасындағыларға риясыз қамқорлық жасау арқылы күш көрсетеді. Олар өз уақыттары мен ресурстарын басқалардың игілігі үшін құрбан етуге дайын.

3. ****Ана мен қорғаушы:****

– Көптеген әйелдер үшін ана мен қорғаушының рөлі күшке деген ерекше көзқараспен байланысты. Әйелдер көбінесе балалары мен отбасын қорғау мен күтуде күш көрсетеді.

4. ****Қиын жағдайларда төзімділік:****

– Әйелдер қиындықтар кезінде керемет төзімділік таныта алады. Олар жақындарына қолдау көрсету арқылы өмірдегі қиындықтармен абыроймен және төзімділікпен күресе алады.

5. ****Кешіру қабілеті:****

– Көптеген әйелдер қиын сәттерде де қарым-қатынасты кешіруге және сақтауға қабілетті. Бұл қабілет олардың қарым-қатынаста үйлесімділік пен тыныштықты сақтауға деген ұмтылысынан көрінеді.

6. ****Энергия және жылу:****

– Әйел махаббаты өмірге жылу, жарық және жағымды энергия әкелуі мүмкін. Сүйіспеншілік пен қолдау атмосферасын құру қабілеті басқаларға қатты әсер етуі мүмкін.

7. ****Қоғамдастықтың дамуы:****

– Көптеген әйелдер қоғамды жақсартуға және мұқтаж адамдарға көмектесуге ұмтылып, әлеуметтік және қайырымдылық шараларына белсенді қатысады.

Әйел махаббатының Күшін нақты көрсеткіштермен өлшеу қиын, бірақ ол көбінесе әйелдердің жақындарына, қоғамға және жалпы әлемге сүйіспеншілік пен қамқорлық қабілеті арқылы қалай әсер ететіндігінде көрінеді.

5. «Тұрақтылық – махаббат мұраты» [6, 157 б.].

«Махаббаттағы тұрақтылық – бұл мәңгілік тұрақсыздық, бізді сүйікті адамның барлық қасиеттерімен кезек-кезек алып кетуге итермелейді, олардың біреуіне де, екіншісіне де артықшылық береді; осылайша, тұрақтылық құбылмалылық болып шығады, бірақ шектеулі, яғни бір нақты нәрсеге бағытталған» (Франсуа де Ларошфуко).

6. «Махаббат – әр үйдің алтын діңгегі» деген болатын Ілекең [6, 257 б.].

Бұл өте дұрыс сөздер. Себебі тіреусіз үйдің төбесі ортасына түсіп, құлап кетеді. Махаббат – бұл үй. Оны салу керек. Мысалы: құрмет – іргетас, өзара түсіністік – есіктер, адалдық – берік қабырғалар. Ақыр соңында, махаббат – бұл біздің өмірімізді мағыналы ететін нәрсе. Ол бізге адами қасиеттеріміз бен эмоцияларымызды көрсетуге мүмкіндік береді. Махаббат бізді бір-бірімізбен байланыстырады және өмірімізді керемет және мәнді етеді.

5 Қорытынды

Ғасырлар бойы махаббат – бұқаралық ақпарат құралдарынан бастап күнделікті өмірімізге дейінгі ең көп талқыланатын тақырыптардың бірі. Ол жер бетіндегі ең күшті сезімдердің бірі ретінде сипатталады, онсыз көптеген адамдар өмір сүре алмайды. Ғашық болу мақсат сезімін береді, өмір сүру және бір нәрсеге ұмтылу. Бұл әлемдегі барлық адамдар махаббатты кез-келген түрде қалайды, мейлі ол отбасының, достарының немесе романтикалық жағынан болсын. Махаббат – бұл қуаныш әкелуге деген терең ұмтылыс, әсіресе басқа адамдармен эмоционалды және құнды байланысы бар адамдар. Менің ойымша, барлық эмоциялар махаббаттан немесе махаббаттың жоқтығынан пайда болады. Сондықтан әр адамның өмірін-

де, тіпті махаббаттың бар екенін терең жолға шығарса да, өз тарихы болған шығар. Махаббат өмірді жарқын етеді және адам өмір бойы осындай махаббат сәттерін есте сақтайды.

Әдебиеттер тізімі

1. Есіркепова К. Қ., Канапина С.Ф. Мақал – мәтел тіліндегі концептілік құрылымдар. – Қостанай. ҚМПИ, 2011. – 143 б.
2. Ақтанова Л.П. Тіл біліміндегі «Концепт» ұғымы. http://www.rusnauka.com/45_PWMN_2016/Philologia/7_220235.doc.htm
3. Толковый словарь русского языка, С.И. Ожегов и Н.Ю. Шведова, Москва, Азбуковник, 2001.– 896 с.
4. Апресян Ю.Д. Избранные труды. Т. 1. Лексическая семантика. М., 1995. – 480 с.
5. Дербишева З.К., Алтынбекова Г.К. Концепт как средство репрезентации этнокультурной ментальности. <https://tsj.enu.kz/index.php/new/article/view/69/52>
6. Нұршайықов Ә. Махаббат қызық мол жылдар. – Алматы. Атамұра, 2002. – 320 б.

БЕКБОСЫНОВА, А.Х., АЛДАБЕРГЕНОВА, Ж.Ж.

КОНЦЕПТ «ЛЮБОВЬ» В РОМАНЕ А.НУРШАЙХОВА «МАХАББАТ, КЫЗЫК МОЛ ЖЫЛДАР»

Статья посвящена рассмотрению концепта «любовь» как важнейшего проявления человеческой духовности. Концепт «любовь», отражая эмоциональное поведение этнического общества, активно обращается ко многим образам в казахском сознании и получает вербализацию в лексике, фразеологизмах, поговорках, поэтических текстах. Специфика выбранного материала требовала использования описательного, сравнительного и количественного метода, а также ассоциативного метода эксперимента, когнитивного метода.

Ключевые слова: любовь, концепт, роман, анализ.

BEKBOSYNOVA, A.Kh., ALDABERGENOVA, Zh. Zh.

CONCEPT «LOVE» IN THE NOVEL «MAKHABBAT, KYZYK MOL ZHYLDAR» BY A. NURSHAIHOV

The article is devoted to the consideration of the concept "love" as the most important manifestation of human spirituality. The concept "love", reflecting the emotional behavior of ethnic society, actively refers to many images in the Kazakh consciousness and gets verbalization in the lexicon, phraseological expressions, proverbs, poetic texts. The specificity of the selected material required the use of descriptive, comparative and quantitative methods, as well as associative method of experiment, cognitive method.

Key words: love, concept, novel, analysis.

ӘОЖ 811.512.122

Безаубекова, А.Д.,
филология ғылымдарының кандидаты,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті,
Амиргалиева, ЕС., Қайырғали, Д.А.,
КЯЛ-23-112(2)-10 «Қазақ тілі мен
әдебиеті» мамандығының студенттері,
Ахмет Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университеті,
Қостанай, Қазақстан

ТІЛДЕРДІҢ ШЫҒУЫ МЕН ДАМУЫ ЖӘНЕ ОЛАРДЫҢ ӨЗАРА ӘСЕРЛЕРІ

Түйін

Мақалаға өзек әрі арқау болып отырған тақырып – тіл.

Тіл – байланыс жасау, яғни коммуникация жасаудың айнытпас айқын құралы.

МАЗМҰНЫ

ГУМАНИТАРЛЫҚ ЖӘНЕ ӨНЕР ҒЫЛЫМДАРЫ

Абильмаликов, К.К., Сержан, Ш., Құрманиязов, Ы.С. Ботай-Терсек тарихи-мәдени қауымдастығы: ортақ сипаттамалары 3

Бекбосынова, А.Х., Алдабергенова, Ж.Ж. Ә.Нұршайықовтың «Махаббат, қызық мол жылдар» романындағы «Махаббат» концептісі 10

Безаубекова, А.Д., Амиргалиева, Е.С., Қайырғали, Д.А. Тілдердің шығуы мен дамуы және олардың өзара әсерлері 14

Безаубекова А.Д., Атығай, Ш.С., Шахметова, М.А. Тілдердің шығу тегі, туыстығы (генеологиялық) жағынан топтастырылуы 19

Бекбосынова, А.Х., Исмагамбетова, Ж.Б. Ғабит Мүсіреповтің «Ұлпан» романындағы мақал-мәтелдердің қолдану ерекшелігі 23

Бекбосынова, А.Х., Куанышбаева, Г.Ш. С. Мұратбеков шығармаларындағы «Соғыс» концептісі..... 27

Бекбосынова А.Х., Омарова Д.К. Б. Сокпақбаевтың «Өлгендер қайтып келмейді» романындағы мақал-мәтелдердің қолданыс ерекшелігі 31

Есіркепова, К.Қ., Артықбай, И.Б., Акрамова, М.Ж. Тахауи Ахтанов «Қаһарлы күндер» романындағы «Соғыс» концептісі..... 37

Есіркепова, К.Қ., Елепай, А.А., Укенов, Т.М. Ғ. Мүсірепов «Ұлпан» романындағы «Қазақ бейнесі» концептісі 43

Қожанұлы, М. Қазақтың шешендік сөздеріндегі ономастикалық атаулар хақында 48

Оспанұлы, С., Мырзағалиева, К. Көрікті жанның көркем жырлары 57

ЖАРАТЫЛЫСТАНУ ҒЫЛЫМДАРЫ

Абдулин, Ж.К., Тастанов, М.Г., Жоғары оқу орынында оқу процесінде студенттің өзіндік жұмысының рөлі 62

Жақып, А.А., Қабден, Қ.Ж., Нурмуханбетова Н.Н., Сергазина С.М., Острецова И.Б. Жалпы білім беретін мектептерде химия сабақтарында «case-study» әдісін қолдану аясында кәсіби құзыреттілігін арттыру 66

Жаппасова, К.А., Тастанов, М.Г. Электрондық білім беру ресурстарын пайдалану әдістемесі 74

Казиева, Г.Н., Тастанов, М.Г. Оқыту әдістерін дамыту бағыттары және физика сабағын оқытуға тәжірибеге бағытталған тәсіл..... 79

Орманова, Г.К., Ораз, А.Д. Орта мектепте «Ядролық физика» бөлімін оқытуда оқушыларды ғылыми-зерттеу іс-әрекетіне баулуда инновациялық тәсілдердің ролі 85

ӘЛЕУМЕТТІ ҒЫЛЫМДАР

Есионова, А.Н., Steam оқыту жүйесі арқылы оқушылардың зерттеу қызметін ұйымдастыру 89

Жигалова, Н.Г., Цыганова, А.Е., Қалалық ортамен танысу үшін квест технологиясы қолдану..... 94

Калкашев, С.Г., Абдиманапов, Б.Ш., Аяпбекова, А.Е., Нурханов, М.А., Гордеева, З.И. География пәнінде критериалды бағалау үдерісінің тиімді болуындағы саралау 101

Коваль, А.П., Баяндин, М.А., Өндірістік жаракаттану деңгейі және Қазақстан Республикасындағы өндірістегі жазатайым оқиғалардан сақтандыру жүйесі 110

БІЗДІҢ АВТОРЛАР 117

АВТОРЛАРДЫҢ НАЗАРЫНА 126

СОДЕРЖАНИЕ

ГУМАНИТАРНЫЕ НАУКИ И ИСКУССТВО

<i>Абильмаликов, К.К., Сержан, Ш., Курманиязов, Ы.С.</i> Ботайско-Терсекская историко-культурная общность: общие характеристики.....	3
<i>Бекбосынова, А.Х., Алдабергенова, Ж.Ж.</i> Концепт «Любовь» в романе А.Нуршаихова «Махаббат, кызык мол жылдар»	10
<i>Безаубекова, А.Д., Амиргалиева, Е.С., Қайыргали, Д.А.</i> Происхождение и развитие языков и их взаимные эффекты.....	14
<i>Безаубекова А.Д., Атығай, Ш.С., Шахметова, М.А.</i> Группировка языков по происхождению, родству (генеологическому)	19
<i>Бекбосынова, А.Х., Исмагамбетова, Ж.Б.</i> Специфика употребления пословиц и поговорок в романе Габита Мусрепова «Улпан»	23
<i>Бекбосынова, А.Х., Куанышбаева, Г.Ш.</i> Концепт «Война» в творчестве Муратбекова	27
<i>Бекбосынова А.Х., Омарова Д.К.</i> Особенность использования пословиц в романе Б. Сокпакбаева «Мертвые не возвращаются».....	31
<i>Есіркепова, К.К., Артықбай, И.Б., Акрамова, М.Ж.</i> Концепт «Война» в романе Тахауи Ахтанова «Суровые дни».....	37
<i>Есіркепова, К.К., Елепай, А.А., Укенова, Т.М.</i> Концепция «Образ казаха» в романе Г. Мусирепова «Улпан».....	43
<i>Қожанұлы, М.</i> Об ономастических именах в казахских ораторских словах.....	48
<i>Оспанұлы, С., Мырзағалиева, К.</i> Прекрасные произведения красивой души.....	57

ЕСТЕСТВЕННЫЕ НАУКИ

<i>Абдулин, Ж.К., Тастанов, М.Г.</i> Роль самостоятельной работы студента в процессе обучения в вузе.....	62
<i>Жақып, А.А., Қабден, Қ.Ж., Нурмуханбетова Н.Н., Сергазина С.М., Острецова И.Б.</i> Повышение профессиональной компетентности в рамках применения метода «case-study» на уроках химии в общеобразовательных школах.....	66
<i>Жаппасова, К.А., Тастанов, М.Г.</i> Методика использования электронных образовательных ресурсов	74
<i>Казиева, Г.Н., Тастанов, М.Г.</i> Направления развития методов обучения и практический подход к преподаванию урока физики	79
<i>Орманова, Г.К., Ораз, А.Д.</i> Роль инновационных методов в привлечении к научно-исследовательской деятельности обучающихся при обучении «Ядерная физика» в средней школе	85

СОЦИАЛЬНЫЕ НАУКИ

<i>Есионова, А.Н.</i> Организация исследовательской деятельности школьников через систему stem обучения	89
<i>Жигалова, Н.Г., Цыганова, А.Е.</i> Использование квест-технологии для ознакомления с городской средой	94
<i>Калкашев, С.Г., Абдиманапов, Б.Ш., Аяпбекова, А.Е., Нурханов, М.А., Гордеева, З.И.</i> Дифференциация эффективного использования системы критериального оценивания по предмету география	101
<i>Коваль, А.П., Баяндин, М.А.</i> Уровень производственного травматизма и система страхования от несчастных случаев на производстве в Республике Казахстан.....	110

НАШИ АВТОРЫ	120
--------------------------	-----

ИНФОРМАЦИЯ ДЛЯ АВТОРОВ	129
-------------------------------------	-----

CONTENT

HUMANITIES AND ARTS

Abilmalikov, K.K., Serzhan, Sh., Kurmaniyazov, Y.S. Botai-Tersek historical and cultural community: general characteristics..... 3

Bekbosynova, A.Kh., Aldabergenova, Zh. Zh. Concept «Love» in the novel «Makhabbat, kyzyk mol zhyldar» by A. Nurshaihov 10

Bezaubekova, A.D., Amirgalieva, Y.S., Kayyrgali, D.A. The origin and development of languages and their mutual effects..... 14

Bezaubekova, A.D., Atygai, Sh.S., Shakhmetova, M.A. Grouping of languages by origin, relationship (genealogical)..... 19

Bekbosynova, A. Kh., Ismagambetova Zh.B. The specifics of the use of proverbs and sayings in Gabit Musrepov's novel «Ulpan» 23

Bekbosynova, A.Kh., Kuanyshbaeva, G.Sh. The concept of «War» in Muratbekov's works 27

Bekbosynova, A.Kh., Omarova D.K. Specificity of the use of proverbs in B. Sokpakbaev's novel «The dead do not return» 31

Yessirkerova, K.K., Artykbay, I.B., Akramova, M.Zh. The concept of «War» in Takhaui Akhtanov's novel «Kakharly kunder» 37

Yessirkerova, K.K., Yelepay, A.A., Ukenova, T.M. The concept «Kazakh image» in Musirepov's novel «Ulpan»..... 43

Kozhanuly, M. About onomastic names in kazakh oratorical words 48

Ospanuly, S., Myrzagaliev, K. Fine pieces of work of a beautiful soul 57

NATURAL SCIENCES

Abdulin J.K., Tastanov M.G. The role of the student's independent work in the process of studying at the university 62

Zhakyp A.A., Kabden K.Zh., Nurmukhanbetova N.N., Sergazina S.M., Ostretsova I.B. Improving professional competence within the framework of the use of the «case-study» method in chemistry lessons in secondary schools 66

Zhappasova K.A., Tastanov M.G. Methods of using electronic educational resources..... 74

Kazieva G.N., Tastanov M.G. Directions of development of teaching methods and a practical approach to teaching a physics lesson..... 79

Ormanova G.K., Oraz A. D. The role of innovative methods in attracting students to research activities in teaching «Nuclear physics» in secondary school 85

SOCIAL SCIENCES

Yesionova, A.N. Organization of student research activities through the stem education system 89

Zhigalova, N., Tsyganova, A.Y. Use of quest technology to explore the urban environment..... 94

Kalkashev, S.G., Abdimanapov, B.Sh., Ayapbekova, A.Y., Nurkhanov, M.A., Godeeva, Z.I. Difference of effective use of criteria-based systems of geography knowledge assessment..... 101

Koval, A., Bayandin, M.A. Frequency rate of occupational injuries and occupational injury insurance system in the Republic of Kazakhstan..... 110

OUR AUTHORS 123

INFORMATION FOR AUTHORS 132

Компьютерлік беттеу: С. Худякова

Компьютерная верстка: С. Худякова

Басуға 26.12.2023 ж. берілді.
Пішімі 60x84/8. Көлемі 11,0 б.т.
Тапсырыс № 015

Подписано в печать 26.12.2023 г.
Формат 60x84/8. Объем 11,0 п.л.
Заказ № 015

Ахмете Байтұрсынұлы атындағы
Қостанай өңірлік университетіндегі
редакциялық-баспа бөлімінде басылған
Қостанай қ., Байтұрсынов к., 47

Отпечатано в редакционно-издательском отделе
Костанайского регионального университета
имени Ахмет Байтұрсынұлы
г. Костанай, ул. Байтұрсынова, 47